

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ  
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет аграрного менеджменту  
Кафедра економічної теорії

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

**Перший проректор**

\_\_\_\_\_ І. І. Ібатулін  
« \_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2019 р.

**РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО**

на засіданні Вченої ради факультету аграрного  
менеджменту

Протокол № \_\_ від « \_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2019 р.

Декан факультету \_\_\_\_\_ А. Д. Остапчук

на засіданні кафедри економічної теорії

Протокол № 10 від 03.06.2019 р.

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_ М. П. Талавиря

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**МІКРО- ТА МАКРОЕКОНОМІКА 2**

рівень вищої освіти – **третій освітньо-науковий**

спеціальність – **075 «Маркетинг»**

Розробник: д.е.н., доцент, професор кафедри економічної теорії В. В. Байдала

Київ 2019

**1. Опис навчальної дисципліни**  
**МІКРО- ТА МАКРОЕКОНОМІКА 2**

(назва)

<b>Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь</b>		
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»	
Освітньо-науковий рівень	третій	
Освітній ступінь	доктор філософії	
Спеціальність	075 «Маркетинг»,	
Освітньо-наукова програма	Маркетинг	
<b>Характеристика навчальної дисципліни</b>		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	90	
Кількість кредитів ECTS	3	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота)	не передбачено	
Форма контролю	залік	
<b>Показник навчальної дисципліни для денної та заочної форми навчання</b>		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	1
Семестр	1	1
Лекційні заняття	10	10
Практичні, семінарські заняття	20	20
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	90	90
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4	4

## 2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є вивчити поведінку і механізм прийняття рішень окремими економічними суб'єктами (індивідами, домашніми господарствами, підприємствами, організаціями, тобто мікросистемами), які прагнуть досягти мети за наявних обмежених ресурсів і для яких до того ж можна знайти альтернативне використання. У центрі уваги мікроекономіки перебуває поведінка споживача і виробника та її оптимізація, ринковий попит і пропозиція, відносні ціни товарів, розподіл ресурсів за альтернативного їх використання, часткова і загальна рівновага тощо.

Метою макроекономіки є формування знань про закономірності функціонування економіки на національному рівні на основі макроекономічних теорій, обґрунтованих світовою та вітчизняною наукою, та досвіду макроекономічної практики.

Завдання сформувані економічне мислення у майбутніх докторів філософії, підприємницький підхід до господарської діяльності. Вивчення її сприяє розумінню PhD-студентами основ ринкових відносин на рівні підприємства, фірми, окремих видів ринкових систем: конкурентних ринків, монопольних ринків та ринків монополістичної конкуренції і олігополістичних, а також сформувані ринково-орієнтований економічний світогляд учасника суспільного виробництва, здатного до діяльності економіста – дослідника, надати універсальний інструментарій аналізу макрорівноваги. Вивчення макроекономіки сприяє розумінню ролі макроекономічної науки в суспільстві та її категорійно-понятійного апарату, основних показників макроекономічного розвитку; суті різних моделей макроекономічних залежностей, ринкових й державних механізмів регулювання економіки.

Основними компетентностями, якими повинен володіти здобувач під вивчення дисципліни є:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність до ретроспективного аналізу наукового доробку у напрямі дослідження мікро- та макроекономічних процесів;
- здатність генерувати нові науково-теоретичні та практично спрямовані ідеї (креативність);
- комплексність у володінні інформацією щодо сучасного стану і тенденцій розвитку світової і вітчизняної економічної теорії;
- комплексність у розробці та реалізації наукових проектів та програм;
- комплексність у прийнятті обґрунтованих рішень.

В результаті вивчення дисципліни здобувач повинен:

**знати:** дію ринкового механізму, що ґрунтується на поведінці попиту та пропозиції; поведінка споживача з урахуванням концепції корисності, формування індивідуального та ринкового попиту; виробничі фактори (ресурси) та затрати фірми; оптимізація обсягу виробництва з метою максимізації прибутку; аналіз конкурентних ринків; ринкова влада та її вимірювання, ціноутворення при ринковій владі; ринки монополістичної конкуренції та олігополістичні; ринки факторів виробництва; загальна

рівновага та економічна ефективність; теорію макроекономічної науки, її об'єкт, предмет і метод; основні макроекономічні показники та індикатори макроекономічного розвитку; базові моделі рівноваги та механізм складових макроекономічної політики: фіскальної, монетарної, зовнішньоекономічної, соціальної.

**вміти:** аналізувати економічні явища і процеси загального характеру, що відбуваються на мікрорівні, а також розв'язувати ситуаційні завдання мікроекономічного характеру; розраховувати та аналізувати основні макроекономічні показники; оцінювати стан розвитку економіки на основі макроекономічних показників; самостійно обґрунтовувати макроекономічну політику; використовувати і застосовувати знання, набуті у процесі вивчення дисципліни, у майбутній роботі та житті; створювати нові знання через оригінальні дослідження, якість яких може бути визнана на національному та міжнародному рівнях; брати участь у наукових дискусіях на міжнародному рівні, відстоювати свою власну позицію на конференціях, семінарах та форумах; брати участь у критичному діалозі та зацікавити результатами дослідження; проводити критичний аналіз різних інформаційних джерел, конкретних освітніх, наукових та професійних текстів у галузі економіки підприємства та національного господарства; критично сприймати та аналізувати чужі думки й ідеї, шукати власні шляхи вирішення проблеми, здійснювати критичний аналіз власних матеріалів; генерувати власні ідеї та ухвалювати обґрунтовані рішення.

### 3. Програма навчальної дисципліни

#### Змістовий модуль 1. Мікроекономіка

#### Тема лекційного заняття 1. Аналіз поведінки споживача та виробника

*Реакція споживачів на зміну його доходу.* Лінія «дохід – споживання». Нахил лінії як свідчення відношення споживача до благ. Поняття «повноцінних» і «неповноцінних» благ, крива Енгеля. Функції Торнквіста.

*Реакція споживача на зміну цін товарів.* Лінія «ціна-споживання». Траєкторія розвитку споживання як результат зниження цін. Побудова лінії індивідуального попиту споживача.

*Ефект заміщення та ефект доходу.* Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на дві складові: ефект доходу та ефект заміщення. Одно- та різнонаправлений вплив ефектів (за Слуцьким, за Хіксом). Парадокс Гіффена. Ефекти заміщення і доходу як основа побудови функції індивідуального попиту на благо в ординалістській теорії корисності.

*Ухвалення рішень у ситуаціях з ризиком.* Невизначеність та ризик. Схильність та несхильність споживача до ризику. Ризик та ефективні рішення.

*Взаємодія попиту і пропозиції.* Ринкова рівновага Поняття ринкової рівноваги. Визначення рівноважної ціни та рівноважної кількості товару. Вплив змін попиту й пропозиції на стан рівноваги, рівноважну ціну та рівноважну кількість товару на ринку. Сталість і динамічність ринкової рівноваги.

Поняття про надлишок споживача і надлишок виробника.

*Еластичність попиту і пропозиції.* Концепція еластичності взаємозв'язаних показників. Еластичність попиту за чинниками впливу: за власною ціною блага, за ціною взаємодоповнюючого або взаємозамінюваного блага (перехресна еластичність), за доходом. Взаємозв'язок між ціною та валовим виторгом за різної еластичності.

Фактори впливу на пропозицію. Еластичність пропозиції за власною ціною блага та за цінами факторів виробництва.

*Фірма як суб'єкт ринку та виробничо-ринкова система.* Спрощена схема ринково-виробничої системи.

Фактори виробництва, їх групування. Мотивація поведінки підприємства. Основні види вибору фірми: що виробляти, як виробляти, для кого виробляти. Фактор часу і періоди у функціонуванні фірми. Поняття оптимального та рівноважного станів фірми.

*Параметри фірми як мікроекономічної моделі* Поняття і параметри виробничої функції. Сукупний, середній та граничний продукт. Витрати виробництва. Сукупні, середні та граничні витрати. Поняття загального (сукупного, валового), середнього та граничного виторгу. Прибуток як кінцевий результат діяльності фірми.

## **Тема лекційного заняття 2. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника**

*Часткова варіація факторів виробництва.* Виробнича функція з одним змінним фактором. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Еластичність випуску.

*Ізоквантна варіація факторів виробництва.* Виробнича функція з двома змінними факторами. Ізокванта. Взаємозамінність факторів виробництва. Гранична норма технічного заміщення. Еластичність заміщення.

*Пропорційна варіація факторів виробництва.* Збільшення випуску за рахунок пропорційного нарощування обсягів ресурсів Постійна (стала), спадна та зростаюча віддача від масштабу. Причини позитивного та негативного ефекту від масштабу. Еластичність масштабу та взаємозв'язок з еластичністю випуску.

*Оптимум виробника.* Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Ізокоста. Рівновага виробника: графічна, алгебраїчна, економічна інтерпретація.

Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми.

*Витрати виробництва у короткостроковому періоді.* Економічні та бухгалтерські витрати. Поняття альтернативних витрат. Постійні та змінні витрати. Типовий характер зміни витрат за короткостроковий період. Закон зростаючих граничних витрат (зниження дохідності).

*Витрати у довгостроковому періоді.* Ізоквантна та пропорційна варіації факторів виробництва та функції витрат. Криві довготривалих витрат, їх види. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Варіанти технологічного вибору фірми у розробці довгострокової стратегії.

## **Тема лекційного заняття 3. Ринкові структури та їх порівняльний аналіз**

*Модель ринку досконалої конкуренції та її характеристики.* Ознаки й умови досконалої конкуренції. Поліполістичний образ поведінки суб'єктів ринку. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції.

*Ринок досконалої конкуренції в довгостроковому періоді.* Рухомість ринкового попиту й пропозиції. Пропозиція фірми в довгостроковому періоді. Тривала рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки.

Ефективність ринку досконалої конкуренції.

*Монопольний ринок у короткостроковому та довгостроковому періодах.* Крива попиту монополіста Вибір монополістом ціни й обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Пропозиція монополіста та особливості її формування. Визначення монопольної ціни. Цінова диференціація та дискримінація. Рівновага фірми-монополіста в довгостроковому періоді. Досягнення та утримання ринкової влади.

*Особливості функціонування реальних монополізованих ринків.* Аналіз поведінки реальних монополій. Економічні наслідки монополізації галузі.

Порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків. Потреба державного регулювання монополії, антимонопольна політика.

*Основні ознаки олігополії.* Нечисленність підприємств в олігополістичних галузях. Загальна взаємозалежність олігополістів. Однорідність або диференційованість продукту. Високі бар'єри для вступу до галузі. Асиметричність ринкової влади олігополістів.

*Теоретичні моделі олігополії.* Олігополістична взаємозалежність і еволюція способу дій учасника ринку. Ринкові лідери та аутсайдери. Узагальнення моделей дуополії за Штакельбергом. Модель дуополії Курно та Бертрана як відображення ринкової поведінки початківця. Моделювання поведінки олігополістів за функціями їх реакції на ринкові зміни. Стратегія постійного співвідношення цін. Теорія ігор в моделюванні олігополії.

*Особливості організації олігополістичного ринку.* Взаємозалежність олігополістів, цінові війни і схильність до змови. Таємні змови, мовчазні згоди і легальні угоди. Картелі. Нецінова конкуренція.

*Ефективність олігополії.* Суспільна оцінка олігополістичного ринку. Ефективність олігополії у порівнянні з іншими ринковими структурами.

*Ринкова поведінка монополістичного конкурента.* Еластичність попиту. Визначення оптимального обсягу виторгу та цінова політика. Умова досягнення і підтримання беззбитковості в довгостроковому періоді.

*Нецінова конкуренція.* Сутність та передумови розвитку нецінової конкуренції. Поглиблення диференціації продукту: позитивні наслідки та загрози. Вплив рекламної діяльності на обсяг виторгу і витрат.

*Ефективність монополістичної конкуренції.* Суспільна ціна монополістичної конкуренції. Порівняльна характеристика ринкових структур.

#### **Тема лекційного заняття 4. Ринок факторів виробництва**

*Похідний попит. Взаємозв'язок ринків продукту та факторів виробництва.* Попит на продукт та попит на фактори виробництва. Споживання факторів виробництва: цілі та обмеження. Виробнича функція, витрати виробництва та попит на фактори виробництва. Вплив різновиду структури ринку продукту на похідний попит.

*Похідний попит за досконалої конкуренції на ринку продукту.* Індивідуальний та галузевий попит на фактори виробництва. Зміна обсягу попиту та попиту загалом. Цінова еластичність попиту на ресурс виробництва.

*Монопольний похідний попит.* Монопольний ринок продукту та ринок факторів виробництва. Функція монопольного похідного попиту.

*Похідний попит та принцип оплати факторів.* Порівняння граничного доходу та граничних витрат товаровиробника при споживанні одного фактора виробництва. Вартісний граничний продукт та ціна фактора.

*Попит на працю за умови досконало конкурентного ринку ресурсів.* Праця як фактор виробництва, її мобільність. Характеристика досконало конкурентного ринку праці. Граничний вигравш виробника від найму

праці. Обґрунтування рішення про найм. Формування індивідуального, галузевого та ринкового попиту на працю.

*Ринкова пропозиція праці на досконало конкурентному ринку.* Еластичність пропозиції праці для галузей з різною динамікою витрат на виробництво. Обґрунтування вибору робітника щодо праці і відпочинку: інструментарій ординалістської теорії корисності. Ринкова пропозиція послуг праці. Рівновага на ринку праці.

*Ринок праці з недосконалою конкуренцією.* Попит монополії на працю та монопольна рівновага. Моносонічний та олігосонічний ринки, їх особливості.

Контроль профспілок над пропозицією робочої сили, рівнем заробітної плати та продуктивністю праці. Двостороння (двобічна) монополія та визначення реального рівня заробітної плати.

*Капітал як фактор виробництва.* Капітал як ресурс тривалого використання; форми капіталу. Рух капіталу та капітальні фонди.

*Попит та пропозиція капіталу. Вибір у часі.* Поняття вибору у часі. Споживання та інвестиції. Уподобання у часі. Більша привабливість споживання теперішніх благ. Побудова бюджетного обмеження для випадку вибору обсягів споживання між теперішніми та майбутніми періодами. Оптимальний вибір.

*Попит та пропозиція капіталу. Вступ до аналізу інвестиційних рішень.* Поняття дисконтованої величини. Види процентних ставок. Реальна та номінальна процентні ставки. Рівень дохідності, прибуток на капітал. Показники теперішньої та майбутньої вартості у прийнятті інвестиційних рішень.

Рівновага на ринку капіталу. Формування процентної ставки як рівноважної ціни капіталу.

*Ринок землі.* Особливості землі як фактору виробництва. Особливості формування пропозиції землі та попиту на землю. Фактори впливу на попит на землю. Рента. Ціна землі як капіталізована рента.

### **Тема лекційного заняття 5. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту**

*Поняття ринкової рівноваги, її аналіз.* Часткова та загальна рівновага. Ефект зворотного зв'язку. Закон Вальраса.

*Рівновага в економіці обміну.* Необхідність та вигоди ринкового обміну. Порівняння граничних норм заміщення для пар товарів, що обмінюються. Діаграма Еджворта. Ефективність при обміні. Крива контрактів. Парето-ефективний розподіл. Крива можливостей споживачів. Загальна рівновага за Парето.

*Ефективність у виробничій сфері.* Розподіл виробничих ресурсів; діаграма Еджворта Крива виробничих контрактів. Парето-оптимальний розподіл ресурсів. Ефективність на конкурентних ринках товарів.

*Загальна рівновага та економіка добробуту:* Сукупна (зведена) ефективність конкурентних ринків. Причини обмеженої здатності ринкового регулювання. Оптимум та квазіоптимум ринкової системи. Теорія загальної



рівноваги та політика в галузі економіки добробуту. Критерії оцінки добробуту.

### **Тема лекційного заняття 6. Інституціональні аспекти ринкового господарства**

*Позаринкові (зовнішні) ефекти, їх економічний зміст.* Поняття про зовнішні ефекти. Суспільні та приватні витрати (вигоди). Корируючі податки та субсидії. Теорема Коуза-Стіглера.

*Громадські блага і громадський вибір.* Поняття громадських благ. Приватні та громадські блага. Попит на громадські блага і ефективний їх обсяг. Забезпечення громадськими благами: можливість ринку і держави.

*Економічна роль держави у ринковій економіці.* Необхідність та причини втручання держави в економічні процеси за ринкових умов. Функції держави. Позитивний (описовий) аналіз поведінки уряду. Застосування теорії громадського вибору у поведінці уряду.

## **Змістовий модуль 2. Макроекономіка**

### **Тема лекційного заняття 7. Особливості показників, що характеризують економічну діяльність на макрорівні**

Модель економічного кругообігу. Основні економічні поняття, які використовуються в моделі. Найпростіша модель кругообігу для закритої економіки без втручання держави. Модель кругообігу з участю держави. Роль фінансових посередників в економічному кругообігу. Система національних рахунків. Відмінність системи національних рахунків (СНР) від балансу народного господарства. Показники СНР. Стандарти СНР ООН. Користувачі даних СНР. Основні концепції, покладені в основу СНР. Основні категорії СНР: товари, кінцева, проміжна продукція, додана вартість, трансферти, резиденти. Внутрішня, зовнішня та національна економіка в системі національних рахунків. Основні класифікації, що використовуються в СНР: інституційні одиниці сектору та галузі економіки, економічні операції, податки і субсидії. Поняття рахунка та його економічний зміст. Загальна характеристика рахунків внутрішньої та зовнішньої економіки. Основні макроекономічні показники. Поняття валового внутрішнього продукту (ВВП). Методи розрахунку ВВП: виробничий, кінцевого використання, розподільчий. Валова та додана вартість. Сутність і розрахунки макроекономічних показників ВВП на душу населення. Чистий внутрішній продукт. Валовий національний дохід. Валовий національний використовуваний дохід. Основні макроекономічні тотожності. Національні заощадження. Особистий дохід. Особистий використовуваний дохід. Національне багатство. Номінальний і реальний ВВП. Дефлятор ВВП. Рівень цін. Індекс споживчих цін. Темп зростання і темп приросту.

### **Тема лекційного заняття 8. Ділові цикли. Безробіття та інфляція: вимірювання, причини та наслідки**

Економічний цикл. Сутність і причини. Основні підходи до пояснення причин циклічних коливань. Основні моделі економічного циклу. Структура

циклу. Фази циклу. Сучасні підходи до пояснення циклів. Види криз. Особливості кризи в Україні і країнах СНД. Вплив циклічних коливань на основні макроекономічні показники. Класифікація економічних циклів. Характеристика довготривалих циклів Кондратьєва. Взаємозв'язок довгих, середніх і короткохвильових циклів. Антициклічна політика держави. Особливості антициклічної політики в умовах спаду і перевиробництва. Інфляція. Основний дестабілізаційний чинник макроекономічної нестабільності. Сутність і причини. Типи інфляції за характером перебігу: відкрита, прихована. Види інфляції залежно від темпів зростання цін, ступеня збалансованості, очікуваності, масштабу охоплення. Інфляція попиту та інфляція пропозиції. Вплив інфляції на перерозподіл доходів. Рівняння Фішера. Вимірювання інфляції. Стагфляція. Наслідки інфляції. Антиінфляційна політика держави. Політика шокової терапії. Політика поступових змін. Політика регулювання цін і доходів. Безробіття. Зайнятість і безробіття. Економічно активне населення.

Категорії безробітних. Вимірювання безробіття і зайнятості: рівень, тривалість. Види безробіття: природне, вимушене. Фрикційне, структурне та циклічне безробіття. Природний рівень безробіття. Поняття повної зайнятості. Потенційний ВВП. Економічні та соціальні втрати від безробіття. Закон Оукена.

### **Тема лекційного заняття 9. Базова модель сукупного попиту та сукупної пропозиції**

Модель AD-AS. Значення моделі AD-AS у макроекономічному аналізі. Сукупний попит. Відмінності сукупного попиту від одотоварного попиту. Структура сукупного попиту. Крива сукупного попиту. Вплив цінових чинників сукупного попиту. Вплив нецінових чинників сукупного попиту. Сукупна пропозиція. Поняття сукупної пропозиції. Короткострокова і довгострокова криві сукупної пропозиції. Зсуви кривих короткострокової та довгострокової сукупної пропозиції. Основні цінові та нецінові чинники впливу на сукупну пропозицію. Макроекономічна рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції в моделі AD-AS. Поняття макрорівноваги. Довгострокова та короткострокова рівновага. Шок попиту і шок пропозиції. Механізм відновлення рівноваги.

### **Тема лекційного заняття 10. Класична та кейнсіанська моделі макрорівноваги**

Класична модель макроекономічної рівноваги. Умови рівноваги ринків товарів, капіталу, праці. Порушення рівноваги та її наступне відновлення за допомогою гнучких змінних. Недоліки класичного підходу.

Кейнсіанська модель макроекономічної рівноваги. Визначення рівноважного ВВП. Модель економічної рівноваги за методом "витрати - випуск". Основні припущення моделі. Заплановані та фактичні витрати. Умови макрорівноваги і наслідки її порушення. Відмінності "кейнсіанського хреста" від моделі AD-AS. Модель економічної рівноваги за методом

“вилучення-ін’єкції”. Поняття вилучень та ін’єкцій. Заплановані та незаплановані інвестиції. Умови макрорівноваги і наслідки її порушення. Рецесійний та інфляційний розриви. Характеристика рецесійного та інфляційного розривів. Графічна і математична інтерпретації рецесійного розриву. Графічна і математична інтерпретації інфляційного розриву. Подолання розривів шляхом державного втручання.

### **Тема лекційного заняття 11. Бюджетно-податкова політика та управління державним боргом**

Необхідність і сутність державного регулювання економіки. Основні економічні функції держави. Поняття державного регулювання економіки. Суб’єкти та об’єкти державного регулювання економіки. Сутність і типи фіскальної політики. Роль фіскальної політики в стабілізації економіки. Дискреційна фіскальна політика. Зміна державних видатків і податків. Складний мультиплікатор видатків і податків. Мультиплікативний вплив державних закупок і податків на реальний ВВП. Мультиплікатор збалансованого бюджету. Автоматична фіскальна політика. Поняття вбудованих стабілізаторів. Стабілізаційний вплив на економіку автоматичної фіскальної політики в умовах спаду та підйому виробництва. Основні особливості вбудованих стабілізаторів, ефект гальмування автоматичної фіскальної політики. Фіскальна політика з урахуванням пропозиції. Крива Лаффера про залежність між податковими ставками і податковими надходженнями до бюджету. Податкова політика держави. Функції податків: фіскальна, соціальна, регулююча. Державне регулювання економіки за допомогою податків. Фіскальна політика і державний бюджет. Державне регулювання економіки за допомогою бюджетних витрат. Доходи бюджету. Стан бюджету: ідеальний, нормальний, дефіцитний. Показники, що характеризують розмір бюджетного дефіциту. Причини дефіциту бюджету. Структурний і циклічний дефіцит. Прихований дефіцит. Основні шляхи подолання бюджетного дефіциту. Основні концепції регулювання бюджетного дефіциту. Концепції збалансування державного бюджету. Державний борг, його сутність і види. Наслідки управління державним боргом.

### **Тема лекційного заняття 12. Грошова система і грошово-кредитна політика**

Гроші. Гроші як макроекономічна категорія. Вимірювання грошової маси. Грошова маса. Грошові агрегати:  $M_0$ ,  $M_1$ ,  $M_2$ ,  $M_3$ . Грошова база. Банківська система. Банківська система і грошова пропозиція. Мультиплікативне розширення банківських депозитів. Механізм створення комерційними банками додаткових грошей. Депозитний (банківський) мультиплікатор. Грошовий мультиплікатор і грошова пропозиція. Рівновага на грошовому ринку. Сутність та основні елементи грошового ринку. Пропозиція грошей. Модель пропозиції грошей. Трансакційний попит на гроші та попит на гроші як на актив. Сукупний попит на гроші. Теорії попиту

на гроші: класична, кейнсіанська, сучасна. Умови рівноваги на грошовому ринку. Наслідки порушення рівноваги. Відновлення рівноваги. Сутність і засоби монетарної політики. Класифікація засобів грошово-кредитної політики: загальні, селективні; прямі, непрямі; адміністративні, економічні. Основні методи монетарної політики: зміна облікової ставки центрального банку, зміна резервної норми, операції на відкритому ринку з державними зобов'язаннями. Грошові реформи. Типи монетарної політики: політика “дорогих” і “дешевих” грошей. Характеристика та умови застосування, механізм дії політики “дорогих” і “дешевих” грошей. Особливості регулювання економіки за допомогою грошово-кредитних засобів.

### **Тема лекційного заняття 13. Порівняльний аналіз теорій економічного зростання.**

Сутність економічного зростання. Способи вимірювання. Показники зростання. Типи економічного зростання. Загальні і часткові показники економічного зростання. Чинники економічного зростання: пропозиції, попит, розподіл. Економічне зростання і крива виробничих можливостей. Екстенсивний та інтенсивний типи економічного зростання. Темп зростання. Моделі економічного зростання. Значення моделей у прогнозуванні економічного зростання. Некейнсіанські моделі. Модель Харрода-Домара. Неокласичні моделі: виробнича функція Кобба-Дугласа та її подальша модифікація. Продуктивність праці. Чинники, які визначають продуктивність праці. Ефект масштабу. Модель економічного зростання Солоу. “Золоте правило” нагромадження. Залишок Солоу. Вплив технічного прогресу на економічне зростання. Державне регулювання економічного зростання. Позитивні та негативні наслідки економічного зростання. Основні напрями регулювання економічного зростання.

### **Тема лекційного заняття 14. Міжнародна торгівля. Моделі відкритої економіки.**

Базова модель торгівлі і теорія порівняльних переваг. Відносні переваги, технологія та рикардіанська модель торгівлі. Запаси факторів та теорія Хекшера-Оліна. Базисна теорія митних тарифів. Політика протекціонізму. Імпортні квоти. Дискримінація імпорту. Демпінг, антидемпінгові заходи. Експортні субсидії. Платіжний баланс. Обмінні курси валют. Макроекономічна рівновага невеликої відкритої економіки. Модель Манделла-Флемінга. Результати фіскальної, грошової та зовнішньоторговельної політики при плаваючому обмінному курсі. Механізм дії фіксованого обмінного курсу на економічні процеси. Взаємозв'язок макроекономічних рахунків.

#### 4. Структура навчальної дисципліни повного терміну навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	тижн і	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	ла б	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
<b>Змістовий модуль 1. Мікроекономіка</b>														
Тема 1. Аналіз поведінки споживача та виробника		8	-	1			7	8	-	1				7
Тема 2. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника		9	1	1			7	9	1	1				7
Тема 3. Ринкові структури та їх порівняльний аналіз		10	1	2			7	10	1	2				7
Тема 4. Ринок факторів виробництва		10	1	2			7	10	1	2				7
Тема 5. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту		9	1	2			6	9	1	2				6
Тема 6. Інституціональні аспекти ринкового господарства		9	1	2			6	9	1	2				6
<b>Разом за змістовим модулем 1</b>	<b>x</b>	<b>55</b>	<b>5</b>	<b>10</b>			<b>40</b>	<b>55</b>	<b>5</b>	<b>10</b>				<b>40</b>
<b>Змістовий модуль 2. Макроекономіка</b>														
Тема 7. Особливості показників, що характеризують економічну діяльність на макрорівні		7	-	1			6	7	-	1				6
Тема 8. Ділові цикли. Безробіття та інфляція: вимірювання, причини та наслідки		7	-	1			6	7	-	1				6
Тема 9. Базова модель сукупного попиту та сукупної пропозиції		7	-	1			6	7	-	1				6
Тема 10. Класична кейнсіанська моделі макрорівноваги		8	1	1			6	8	1	1				6
Тема 21. Бюджетно-податкова політика та управління державним боргом		8	1	1			6	8	1	1				6
Тема 12. Грошова система і грошово-кредитна політика		8	1	1			6	8	1	1				6
Тема 13. Порівняльний аналіз теорій економічного		10	1	2			7	10	1	2				7

зростання													
Тема 14. Міжнародна торгівля. Моделі відкритої економіки		10	1	2			7	10	1	2			7
<b>Разом за змістовим модулем 2</b>	<b>x</b>	<b>65</b>	<b>5</b>	<b>10</b>			<b>50</b>	<b>65</b>	<b>5</b>	<b>10</b>			<b>50</b>
<b>Усього годин</b>	<b>x</b>	<b>120</b>	<b>10</b>	<b>20</b>			<b>90</b>	<b>120</b>	<b>10</b>	<b>20</b>			<b>90</b>

## 5. Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість год.
1	Аналіз поведінки споживача та виробника	1
2	Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника	1
3	Ринкові структури та їх порівняльний аналіз	2
4	Ринок факторів виробництва	2
5	Загальна рівновага та економіка добробуту	2
6	Інституціональні аспекти ринкового господарства	2
7	Особливості показників, що характеризують економічну діяльність на макрорівні	1
7	Ділові цикли. Безробіття та інфляція: вимірювання, причини та наслідки	1
9	Базова модель сукупного попиту та сукупної пропозиції	1
10	Класична та кейнсіанська моделі макрорівноваги	1
11	Бюджетно-податкова політика та управління державним боргом	1
12	Грошова система і грошово-кредитна політика	1
13	Порівняльний аналіз теорій економічного зростання	2
14	Міжнародна торгівля. Моделі відкритої економіки	2
	<b>Разом</b>	<b>20</b>

## 6. Індивідуальні завдання Орієнтовна тематика есе

1. Макроекономічна ситуація і причини інвестиційної кризи в Україні.
2. Проблеми забезпечення економічного зростання в економіці України.
3. Структурна криза в економіці України і шляхи її подолання.
5. Альтернативні концепції стабілізації економіки України
6. Державне регулювання зайнятості населення в економіці України.
7. Макроекономічна рівновага на грошовому ринку України.
8. Монетаристські і неокласичні теорії попиту на гроші в умовах економічного зростання та їх застосування в грошово-кредитній політиці України.
9. Ринок цінних паперів в Україні.
10. Особливості грошово – кредитної політики в Україні.
11. Галузеві та структурні зрушення в економіці України.
12. Національне рахівництво і прогнозування пропорцій економічного розвитку.
13. Соціальні втрати антиінфляційного регулювання і їх мінімізація .
14. Інфляція і політика регулювання доходів населення в Україні.
15. Державний бюджет України та проблеми зменшення його дефіциту.
16. Вплив бюджетної політики на економічне зростання.
17. Роль і значення фінансових важелів в регулюванні виробництва.
18. Фіскальна політика в державному регулюванні економіки.
19. Механізм здійснення фіскальної політики в період переходу до соціально орієнтованої ринкової економіки.

20. Державний борг України і його вплив на економічне зростання.
21. Досвід державного регулювання економічних і соціальних процесів в розвинутих країнах.
22. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
23. Платіжний баланс України: стан та методи регулювання.
24. Економічна безпека України.
25. Макроекономічна політика України.
26. Регулювання пропорцій суспільного виробництва в ринковій економіці.
27. Економічне зростання і проблеми екології в Україні.
28. Екологічні витрати в структурі міжгалузевго балансу України.
29. Економічне зростання та соціальна політика держави.
30. Роль інвестицій в економічному зростанні.
31. Вплив структурних змін в економіці України на ринок праці.
32. Модель економічного зростання Р.Солоу та її застосування в умовах України.
33. Небанківські фінансово - кредитні структури та їх роль в формуванні конкурентних фінансових систем в Україні.
34. Міжнародна торгівля України: стан та перспективи розвитку.
35. Прогноз основних макроекономічних показників розвитку економіки України.
36. Безробіття та зайнятість в Україні та ЄС.
37. Макроекономічний аналіз факторів економічного зростання України
38. Особливості та перспективи зовнішньоекономічної політики України .
39. Кейнсіанська модель макроекономічної рівноваги та її застосування в умовах України.
40. Застосування моделі Манделла-Флемінга для аналізу динаміки економічного розвитку України.
41. Вплив податкової системи на формування сукупного попиту та сукупної пропозиції в Україні.
42. Модель IS-LM як аналітичний засіб макроекономічної політики.
43. Науково-технічний прогрес та його вплив на економічне зростання в Україні.
44. Динаміка та структурні зміни ВВП України за роки незалежності.
45. Тіньова економіка як фактор впливу на макроекономічну ситуацію в Україні.
46. Механізм регулювання обмінного курсу та його вплив на макроекономічні процеси в Україні.
47. Концепція “економіки пропозиції” та її застосування в умовах України.
48. Проблема заощаджень та внутрішніх інвестицій в економіку України.
49. Національні заощадження та економічне зростання.
50. Іноземні інвестиції в економіку України: необхідність, форми та структура.
51. Причини і наслідки боргової кризи в Україні та стратегія управління державним боргом.
52. Міжнародний валютний фонд та його роль в економіці України.



53. Банківська система України.
54. Валютне регулювання в Україні.
55. Світовий досвід грошово-кредитного регулювання ринкової економіки.
56. Світовий досвід фіскального регулювання ринкової економіки.
57. Державне регулювання розвитку науки і технологій в Україні.
58. Політика доходів населення як фактор стимулювання сукупного попиту.
59. Аграрна політика України: можливості і перспективи інтеграції в ЄС.
60. Україна і Європейський Союз: проблеми та перспективи співробітництва.

## **7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентів**

### **Питання до іспиту**

#### **Мікроекономіка**

1. Обмеженість ресурсів: крива виробничих можливостей, альтернативні витрати.
2. Предмет та методи мікроекономіки.
3. Попит, закон попиту та його нецінові чинники.
4. Пропозиція, закон пропозиції та її нецінові чинники.
5. Механізм ринкової рівноваги за Вальрасом.
6. Механізм ринкової рівноваги за Маршалом.
7. Цінова еластичність попиту: визначення та види.
8. Перехресна еластичність попиту
9. Цінова еластичність пропозиції
10. Теорія корисності: перший та другий закони Госсена
11. Крива байдужості. Гранична норма заміни.
12. Бюджетна лінія та її характеристики.
13. Еквімаржинальний принцип максимізації корисності: довести графічно
14. Формування індивідуального попиту на основі зміни ціни блага
15. Формування індивідуального попиту на основі зміни доходу споживача
16. Криві Енгеля, закон Енгеля
17. Ефект заміщення і ефект доходу (графічна інтерпретація)
18. Формування ринкового попиту
19. Ефекти «наслідування більшості», «сноба» і Веблена
20. Надлишок споживача та споживчий надлишок на ринку.
21. Теорія виробництва: основні виробничі функції
22. Ізокванта та її характеристики.
23. Виробництво у короткостроковому періоді: закон спадної продуктивності
24. Замінність виробничих факторів. Гранична норма технічного заміщення.
25. Ефект масштабу виробництва
26. Суть та види витрат.
27. Зміна середніх та граничних витрат у короткостроковому періоді.
28. Ізокоста та її характеристики.
29. Мінімізація витрат у довгостроковому періоді.
30. Зміна довгострокових середніх витрат під дією ефекту масштабу
31. Правило вибору обсягу виробництва (максимізації прибутку) конкурентної фірми.
32. Рівновага конкурентної фірми (максимізація прибутку) у короткостроковому періоді
33. Формування кривої пропозиції конкурентної фірми (короткостроковий період)

34. Рівновага конкурентної фірми (максимізація прибутку) у довгостроковому періоді
35. Формування кривої пропозиції конкурентної фірми у довгостроковому періоді
36. Виробничий надлишок фірми та ринку.
37. Суспільна ефективність ринку досконалої конкуренції
38. Модель «чистої» монополії та її характеристики
39. Попит та дохід монополіста
40. Рівновага монополіста у короткостроковому періоді (графічна інтерпретація)
41. Цінова дискримінація першого ступеня в умовах монополії
42. Цінова дискримінація другого та третього ступеня в умовах монополії
43. Монопольна влада: вимірювання та джерела
44. Наслідки монополізації галузі для суспільства
45. Основні ознаки олігополістичного ринку.
46. Лідерство в ціноутворенні на олігополістичному ринку
47. Теорія ігор в олігополістичній стратегії.
48. Олігополістичне ціноутворення за принципом «витрати плюс».
49. Модель «ламаної кривої попиту» на олігополістичному ринку
50. Кооперована олігополія: картель
51. Суспільна ефективність олігополії
52. Характерні риси монополістичної конкуренції
53. Форми нецінової конкуренції на ринку монополістичної конкуренції.
54. Рівновага фірми на ринку монополістичної конкуренції (короткостроковий період)
55. Рівновага фірми на ринку монополістичної конкуренції (довгостроковий період)
56. Суспільна ефективність монополістичної конкуренції
57. Похідний попит: взаємозв'язок ринків продукту та факторів виробництва
58. Формування кривої попиту на ресурс
59. Вибір оптимальної кількості ресурсу фірмою на конкурентному ринку факторів
60. Зміни у попиті на ресурс фірми на конкурентному ринку факторів
61. Еластичність попиту на ресурс та фактори, що її визначають
62. Криві попиту на ресурс за умов досконалої та недосконалої конкуренції
63. Особливості ринку праці
64. Ефект заміщення і ефект доходу при зміні ставки зарплати
65. Формування кривої індивідуальної пропозиції праці
66. Монополія профспілки на ринку праці
67. Монопсонія на ринку праці
68. Попит, пропозиція та рівновага на ринку фізичного капіталу

69. Модель конкурентного ринку позичкових коштів
70. Вибір домогосподарств між поточним і майбутнім споживанням
71. Формування фірмою інвестиційного попиту
72. Рівновага на ринку послуг землі
73. Диференціальна земельна рента
74. Визначення ціни землі

### **Макроекономіка**

1. Макроекономіка як складова економічної теорії. Взаємозв'язок мікро і макроекономічних процесів.
2. Макроекономічні моделі: суть та роль у макроекономічному аналізі й прогнозуванні.
3. Двосекторна модель кругообігу продуктів і доходів. Поняття потоку і запасів.
4. Заощадження, інвестиції та фінансові ринки в моделі кругообігу.
5. Принципи розрахунку ВВП.
6. Система національних рахунків. ВВП і ВНП.
7. Методи розрахунку ВВП (ВНП).
8. Показники Системи національних рахунків. Взаємозв'язок між ними.
9. Реальні та номінальні величини. Цінові індекси.
10. ВВП та економічний добробут.
11. Цикли ділової активності: фази циклу та причини коливань.
12. Безробіття: основні визначення та вимірювання. Типи безробіття.
13. Економічні та соціальні втрати від безробіття. Закон Оукена.
14. Інфляція: проблеми виміру та чинники.
15. Інфляція і процентні ставки. Ефект Фішера.
16. Інфляція чи безробіття: проблема вибору. Крива Філіпса.
17. Класична модель макрорівноваги
18. Цінові фактори сукупного попиту.
19. Нецінові фактори сукупного попиту.
20. Сукупна пропозиція в довгостроковому періоді
21. Сукупна пропозиція в короткостроковому періоді
22. Цінові фактори сукупної пропозиції.
23. Нецінові фактори сукупної пропозиції.
24. Рівновага в моделі сукупного попиту та сукупної пропозиції (AD-AS).
25. Кейнсіанська функція споживання. Споживання, заощадження та інвестиції.
26. Рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції. “Кейнсіанський хрест”.
27. Мультиплікатор автономних витрат.
28. Коливання рівноважного обсягу випуску навколо потенційного рівня в моделі “Кейнсіанський хрест”.

29. Політика державних видатків.
30. Податкова політика: вплив податків на доходи бюджету.
31. Види та ефективність бюджетно-податкової політики.
32. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування.
33. Державний борг.
34. Вплив бюджетного дефіциту і державного боргу на економіку.
35. Управління державним боргом.
36. Механізми скорочення зовнішньої заборгованості в умовах боргової кризи.
37. Види та функції грошей.
38. Грошові агрегати.
39. Мультиплікативне розширення депозитів.
40. Модель пропозиції грошей.
41. Рівновага на грошовому ринку. Теорія надання переваг ліквідності
42. Трансакційний попит на гроші.
43. Попит на гроші як на актив.
44. Сукупний попит на гроші.
45. Цілі та види грошово-кредитної політики.
46. Інструменти грошово-кредитної політики.
47. Рівновага в моделі IS-LM.
48. Бюджетно-податкова та грошово-кредитна політика в моделі IS-LM.
49. Тарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі.
50. Нетарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі.
51. Демпінг. Антидемпінгові заходи.
52. Економічні санкції і торговельне ембарго.
53. Теорія абсолютної переваги.
54. Теорія порівняльної переваги.
55. Теорія Хекшера-Оліна. Парадокс Леонтьєва.
56. Режими валютного курсу і валютна політика.
57. Валютний ринок і фактори обмінного курсу.
58. Структура платіжного балансу.
59. Вплив економічної політики на платіжний баланс.
60. Макроекономічна рівновага невеликої відкритої економіки. Модель Мандела-Флемінга.
61. Поняття економічного зростання та його фактори.
62. Базова модель економічного зростання по Р.Солоу.

## **8. Методи навчання**

Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладення, евристичний метод, дослідницький метод.

## 9. Форми контролю

Поточний контроль (фронтальний, груповий, індивідуальний і комбінований), проміжна та підсумкова атестація.

## 10. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	<b>A</b>	відмінно	зараховано
82-89	<b>B</b>	добре	
74-81	<b>C</b>		
64-73	<b>D</b>	задовільно	
60-63	<b>E</b>		
35-59	<b>FX</b>	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	<b>F</b>	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

## 11. Методичне забезпечення

1. Байдала В. В. Мікро- макроекономіка 2. Методичні вказівки для самостійної роботи аспірантів за спеціальністю 051 «Економіка». К., НУБіП України. 2018. 30 с.

2. Байдала В.В. Мікроекономіка. Навчально-методичні вказівки до самостійної роботи студентів денної форми навчання. К., Національний університет біоресурсів і природокористування України. 2017. 90 с.

## 12. Рекомендована література

### Базова

1. Viktoriia Baidala, Yurii Vlasenko Microeconomics II. Tutorial. 2018. 220 p.

2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навчальний посібник.: У 2 кн. Кн. 1: Вступ до аналітичної економії. Макроекономіка. За ред. С. Панчишина і П. Островерха. 4-те вид. випр. і допов. К: Знання, 2016. 723 с.

3. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навчальний посібник.: У 2кн. За ред. С. Панчишина і П. Островерха. Кн. 2: Мікроекономіка. 4-те., випр. і доп. К: Знання, 2016. 437 с.

4. Рудий М.М. Мікроекономіка. Навч.пос. К.: Каравела, 2012. 360 с.

5. Базилевич В. Д. Мікроекономіка: підручник. К.: Знання, 2008. 679 с.

#### Допоміжна

1. Гронтковська Г. Е. Макроекономіка: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 672с.

2. Канцір І. А. Макро-мікроекономіка: від теорії до практики. Навч. посібник. Львів: «Новий світ», 2015. 443 с.

3. Мікроекономіка: курс лекцій та вправи: Навчальний посібник. 5-те вид., стереотипне. К., Знання. 2016. 211 с.

4. Макроекономіка та макроекономічна політика: Навч. посіб./ А.Ф.Мельник, Т.Л.Желюк, В.Длугопольський, О.В.Панухник. К.: Знання, 2008. 699 с.

5. Байдала В.В. Біоекономіка в Україні: формування, перспективи розвитку та макроекономічні впливи [Монографія]. Суми: Арт-друк, 2016. 369 с.

6. Baidala V. Measurement of bioeconomy (2015) Scientific conference “Food in the Bio-based Economy - Sustainability and Access”. Proceeding. (27-29 May 2015, Wageningen, the Netherlands)

7. Vasyl Zalizko, Mykola Talavyria, Valeriia Lyumar, Viktoriia Baidala (2018) Synergistic effects of agricultural intensification of bioeconomic security: experience of Poland, Ukraine and Azerbaijan. Paper prepared for presentation for the 167th EAAE Seminar European Agriculture and the Transition to Bioeconomy. September 24-25, 2018. Institute of Soil Science and Plant Cultivation – State Research Institute. Pulawy, Poland. Available at <https://ageconsearch.umn.edu/record/281269?ln=en>

8. Nataliia Vdovenko, Viktoriia Baidala, Nelya Burlaka and Anna Diuk (2018). Management mechanism of agrarian economic system: composition, functions and factors of development in Ukraine. Problems and Perspectives in Management, 16(2), 179-189. Available at <https://businessperspectives.org/problems-and-perspectives-in-management/issue-282/management-mechanism-of-agrarian-economic-system-composition-functions-and-factors-of-development-in-ukraine>

9. Serhii Kozlovskyi, Viktoriia Baidala, Olga Tkachuk, Tetiana Kozyrskya (2018). Management of the sustainable development of the agrarian sector of the regions of Ukraine. Montenegrin Journal of Economics, Vol.16, No.4, 169-184.

10. Serhii Kozlovskyi, Roman Grynyuk, Viktoriia Baidala, Vira Burdiak and Yuriy Bakun (2019) Economic Security Management of Ukraine in Conditions of European Integration Montenegrin Journal of Economics. Vol. 15, No. 3, 137-153.

### **13. Інформаційні ресурси**

1. Верховна Рада України [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
2. Кабінет Міністрів України [www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
3. Міністерство фінансів [www.minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua)
4. Державна податкова служба України [www.tax.gov.ua](http://www.tax.gov.ua)
5. Державна служба статистики України [www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
6. Національний інститут стратегічних досліджень [www.niss.gov.ua](http://www.niss.gov.ua)
7. Центр перспективних соціальних досліджень [www.cpsr.org.ua](http://www.cpsr.org.ua)
8. Антимонопольний комітет України [www.amc.gov.ua](http://www.amc.gov.ua)